

Transformative Learning and Identity Reconstruction: A Phenomenological Study of Iranian Student Mothers

Mina Nezami¹ , Mansoureh Hajhosseini^{2*} , Somayeh Fereidouni³

1. Ph. D. Student of Educational Psychology, University of Tehran, Tehran, Iran
2. Assistant Professor, Department of Educational Psychology, University of Tehran, Tehran, Iran
3. Assistant Professor, Department of Higher Education Management Studies, Institute for Research and Planning in Higher Education, Tehran, Iran

Received: 17/06/2024 Revised: 26/07/2024 Approved: 26/08/2024

Abstract

Background: The increasing social, cultural, and economic changes, alongside the multiplicity of roles, evolving educational methods, shifts in the types of participation for women—particularly mothers—and many other factors, have led to a diversity of identity-forming sources for mothers. This underscores the importance of analyzing their transformative learning pathways within the process of identity formation. Through her experiences in motherhood and education, a mother encounters situations where the way she learns from these lived experiences can support her growth, transformation, and ultimately, the construction of her identity.

Aim: The present study was designed and conducted to analyze the transformative learning pathway of mothers during their university education, focusing on the role of motherhood and its interaction in reconstructing their identity.

Method: This research was conducted qualitatively using a descriptive phenomenological approach and purposive sampling. The study population consisted of 20 Iranian student-mothers who were pursuing degrees ranging from associate's to doctorate levels at the time of the study. Data were collected through semi-structured, in-depth interviews. The interview transcripts were reviewed and analyzed using qualitative content analysis and thematic analysis, with interviews continuing until data saturation was reached. The validity of the research was ensured through prolonged engagement and peer debriefing, while reliability was confirmed using participant review.

Results: The findings of this research resulted in the development of 51 basic themes, 6 organizing themes, and 2 overarching themes. The overarching themes included continuous learning and re-evaluation of roles, experiences, and relationships. The findings indicated that mother-students with high enthusiasm for learning, a continuous search for knowledge, review of challenges and obstacles, access to external support, re-evaluation of the mothering role, and acquisition of new and meaningful experiences can play an active and effective role in reconstructing their identity.

Conclusions: The results of this research provide insights for educators and policymakers to create a suitable platform for identity formation among Iranian mothers. Mothers with a self-constructed identity can play an impactful role within society and family, contributing to the effective upbringing of their children.

Keywords: *transformative learning, identity reconstruction, student-mother, phenomenology, thematic analysis*

* **Corresponding Author:** Mansoureh Hajhosseini, hajhosseini@ut.ac.ir

- **Article type:** research article

- **Article APA Reference**

Nezami, M., Hajhosseini, M., & Fereidouni, S. (2024). Transformative learning and identity reconstruction: A phenomenological study of Iranian student mothers. *Qualitative Research in Behavioral Sciences*, 3(1), 133-150. <https://doi.org/10.22077/qrebs.2024.8049.1056>

Extended Abstract

Introduction

The increase in social, cultural, and economic transformations, along with shifts in roles, changes in educational approaches, variations in mothers' participation, and many other factors, has brought special attention to the sources that shape mothers' identities. This underscores the importance of examining their transformative learning pathways in the process of identity formation (Fadjukoff, 2007; Mezirow, 2003). Motherhood signifies a significant transition for a woman, a period during which various substantial personal, social, and biological changes emerge simultaneously. While having a child is a joyful experience for parents, it can also be challenging, as it entails a shift that requires a mother to adapt her role and responsibilities (Laney et al., 2015; Mayes et al., 2011). A mother, through her experiences in the process of motherhood, encounters situations in which learning from these lived experiences can contribute to her growth and transformation. The practice of motherhood aids in identity changes, particularly because women confront the realities of motherhood alongside the ideals of motherhood (Choi et al., 2005). The creation of maternal identity requires integrating internalized ideals about how women believe they should mother with the lived reality of motherhood. Studies indicate that mothers' epistemological beliefs and transformative learning pathways play a significant role in their intellectual growth as well as in learning specific subjects (Choi et al., 2005). The present research was designed and conducted with the aim of exploring the transformative learning pathways of mothers during their university studies, examining the interaction of their motherhood role and how it influences the reconstruction of their identities. The present study aims to address the following questions by listening to the narratives of student-mothers and analyzing and interpreting them: What challenges and opportunities does the simultaneous experience of motherhood and returning to education offer a mother in terms of reconstructing her identity through transformative learning? How does a mother's perspective evolve with the addition of student experiences, further education, and increased learning about herself, motherhood, and the world? And what interaction does this have with the reconstruction of her identity? How does the process of acquiring transformative learning unfold for a student-mother, and how does she engage with her experiences and learning? What role does this play in shaping her identity as a mother?

Method

This research employed a qualitative approach using a phenomenological method with purposive sampling. The study population consisted of 20 Iranian student-mothers who, at the time of the research, were enrolled in educational programs ranging from associate degrees to doctoral studies. Data collection was conducted through in-depth, semi-structured interviews. The interview texts were analyzed using qualitative content analysis and thematic analysis, with interviews continuing until data saturation was achieved. To ensure research validity, peer and participant reviews were utilized. For peer review, consultations were conducted with individuals experienced in qualitative research methods to gather feedback on the research design, data collection, and analysis. In participant review, the interview transcripts, coding, and analyses were shared with a subset of interviewees who reviewed them and suggested revisions where necessary; most participants expressed satisfaction with the research process. To assess reliability, three independent individuals outside the research team coded three interview transcripts. This resulted in an 85% agreement rate among coders, confirming relative consistency in the responses.

Results

In response to the research questions, 95 initial codes, including repeated ones, were extracted from the student-mothers' responses. Through further analysis, these codes were refined into 51 basic themes, 6 organizing themes, and 2 overarching themes. The findings indicate that student-mothers, with a high motivation for learning, continuous knowledge-seeking, reassessment of challenges and obstacles, access to external support, re-evaluation of their maternal role, and the acquisition of new and meaningful experiences, can play an active and impactful role in reconstructing their identities. A summary of the findings is presented in the table below:

Table 1. Data analysis results

Overarching Themes	Organizing Themes	Basic Themes	No.
Continuous Learning	Enthusiasm for Learning	Prioritizing Education	1
Continuous Learning	Enthusiasm for Learning	Interest in Reading	2
Continuous Learning	Enthusiasm for Learning	Intrinsic Motivation for Education	3
Continuous Learning	Pursuit of Knowledge and Experience	Increased Curiosity and Research Drive	4
Continuous Learning	Pursuit of Knowledge and Experience	Encouragement toward Research Activities	5
Continuous Learning	Pursuit of Knowledge and Experience	Seeking Practical Application of science in Life	6
Continuous Learning	Pursuit of Knowledge and Experience	Application of Knowledge in Parenting	7
Continuous Learning	Pursuit of Knowledge and Experience	Need for more Knowledge	8
Continuous Learning	Pursuit of Knowledge and Experience	Continuous Skill Development	9
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Challenges and Obstacles	Not being understood by the professors	10
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Challenges and Obstacles	Inadequate University Resources	11
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Challenges and Obstacles	The increase in stress by the professors	12
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Challenges and Obstacles	Professors' Strictness	13
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Challenges and Obstacles	Irrelevance of Courses to Goals	14
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Challenges and Obstacles	Conflicts with Spouse	15
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Challenges and Obstacles	Lack of Family Support	16
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Challenges and Obstacles	Overcoming Limitations	17
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Challenges and Obstacles	High Household Responsibilities	18
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Challenges and Obstacles	Improved Crisis Management	19
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Challenges and Obstacles	Changed Perspective on Hardships	20
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Access to External Support	Affirmation and Encouragement from Family	21
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Access to External Support	Spousal Support	22
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Access to External Support	Parental Support	23

Table 1. Data analysis results

Overarching Themes	Organizing Themes	Basic Themes	No.
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Access to External Support	Support from Children	24
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Access to External Support	Pride of Children in Active Mother	25
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Access to External Support	Positive Family View on Educated Mother	26
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Maternal Role	Improved Relationship with Children	27
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Maternal Role	Children's Priority	28
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Maternal Role	Challenge with Pre-Education Mothering	29
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Maternal Role	Increased Satisfaction in Motherhood	30
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Maternal Role	Enhanced Definition of Motherhood	31
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Maternal Role	Becoming a Better Mother	32
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Maternal Role	Dissatisfaction with Housework	33
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Maternal Role	Delay in Studies Due to Children	34
Reflection on Experiences, Roles, and Relationships	Re-evaluation of Maternal Role	Application of Studies in Parenting	35
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Increased Life Motivation	36
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Achieving Life Meaning	37
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Positive Feeling of Becoming a doctor	38
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Enhancing Human Qualities and Self-Improvement	39
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Gaining Social Approval	40
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Inner Peace	41
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Financial Independence	42
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Finding Career Path	43
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Finding Real Position	44
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Increased Curiosity	45
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Reduction in Depression and Mental Issues	46
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Focus on Self	47
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Becoming a Better Mother	48
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Confidence and Efficiency	49
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Individual Independence	50
Gaining Meaningful and Successful Experiences	Increased Life Motivation	Planning Skills	51

Discussion

In the present study, according to the findings, mothers who are pursuing their education gave new meaning to their lives through continuous study. They shared that the university experience provided them with an opportunity to maintain their engagement in study and research, allowing them to feel that they were still exploring and participating in meaningful activities. In fact, various selves exist within an individual that may conflict with each other. However, continuous transformative learning aids mothers in gaining knowledge and insight, enabling them to integrate their conflicting identities into a cohesive whole. (Motulsky et al., 2021). Numerous studies support the theme discovered in the present research (re-examining experiences, roles, and relationships), which suggests that adulthood, compared to other life stages, holds greater potential for re-evaluation, re-meaning-making, and effective identity construction. It appears that post-adolescence represents a significant domain for identity development (Kroger, 2007).

Conclusion

The student-mothers in the present study, based on the principle of continuous and lifelong learning, view the learning process and progress as ongoing and insightful. In this process, they strive to achieve effective motherhood from both their own perspective and that of society, by reflecting on their experiences, roles, and relationships, making the most of their transformative learning.

Limitations

In the present study, the researcher faced certain limitations, which can be summarized as follows: The interviews were conducted remotely, which undoubtedly posed limitations, such as the inability to fully perceive participants' body language and emotions. In such studies, participants' fear of sharing personal experiences and discussing family-related issues due to the presence of negative beliefs from their spouse or family members also served as a constraint. Finally, the researcher's own experience as a student-mother could have introduced some bias; however, considerable effort was made to minimize this effect.

Future Studies

Conducting longitudinal studies aimed at examining the identity formation of mothers before, during, and after their educational journeys, as well as investigating the reconstruction of their identities in roles beyond education—such as employment, participation in various social organizations, or other activities—would be beneficial.

یادگیری تحول‌آفرین و بازسازی هویت: مطالعه پدیدارشناختی دانشجو مادران ایرانی

مینا نظامی^۱، منصوره حاج‌حسینی^{۲*}، سمیه فریدونی^۳

(۱) دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه تهران

(۲) استادیار گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه تهران

(۳) استادیار گروه مطالعات مدیریت آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، تهران

دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۲۸ تجدیدنظر: ۱۴۰۳/۰۵/۰۵ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۰۵

چکیده

زمینه: تحولات فزاینده اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در کنار تعدد نقش‌ها، تغییر شیوه‌های تربیتی، تغییر نوع مشارکت زنان به خصوص مادران و بسیاری عوامل دیگر، باعث تعدد و تکثر منابع هویت‌ساز مادران شده است و اهمیت واکاوی مسیر یادگیری تحول‌آفرین آن‌ها در جریان هویت‌سازی را آشکارتر ساخته است. یک مادر در فرآیند مادری و تحصیل خود، تجاربی دارد که نوع یادگیری از این تجارب زیسته می‌تواند به رشد و تحول او و در نهایت ساخت هویتش کمک کند.

هدف: پژوهش حاضر با هدف واکاوی مسیر یادگیری تحول‌آفرین مادران در جریان تحصیل دانشگاهی و نقش مادری و برهم کنش آن بر بازسازی هویت آنان طراحی و اجرا شد.

روش: این پژوهش به صورت کیفی و به روش پدیدارشناسانه توصیفی با روش نمونه‌گیری هدفمند صورت پذیرفت. جامعه مورد مطالعه، ۲۰ مادر- دانشجوی ایرانی در حال تحصیل در یکی از مقاطع کاردانی تا دکتری بودند. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته بود. متن مصاحبه‌ها با روش تحلیل محتوای کیفی و به شیوه تحلیل مضمون، بازنگری و تجزیه و تحلیل شدند، مصاحبه‌ها تا حد اشباع داده‌ها ادامه یافت. صحت پژوهش با استفاده از دو روش درگیری بلندمدت، پرسش از همکاران و بررسی پایایی از طریق روش بازبینی مشارکت‌کننده بررسی شد.

یافته‌ها: نتایج پژوهش حاضر، منجر به تولید ۵۱ مضمون پایه، ۶ مضمون سازمان‌دهنده و ۲ مضمون فراگیر شد. مضامین فراگیر شامل یادگیری مستمر و بازبینی در نقش‌ها، تجارب و روابط بود. یافته‌های پژوهش نشان دادند که مادر- دانشجویان با شوق یادگیری بالا، جستجوی مستمر دانش، بازبینی چالش‌ها و موانع، برخورداری از حمایت بیرونی، بازبینی در نقش مادری و کسب تجارب جدید و معنادار می‌توانند در بازسازی هویت خود، نقش فعال و مؤثری داشته باشند.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش، رهیافت‌هایی برای پرورش‌کاران و سیاست‌گذاران به منظور آماده‌سازی بستر مناسب هویت‌سازی مادران ایرانی دارد. مادران دارای هویت خودساخته می‌توانند نقش مؤثری در جامعه، خانواده و فرزندپروری داشته باشند.

کلید واژه‌ها: یادگیری تحول‌آفرین، بازسازی هویت، مادر- دانشجو، پدیدارشناختی، تحلیل مضمون

* نویسنده مسئول مکاتبه: منصوره حاج‌حسینی، hajhosseini@ut.ac.ir

- نوع مقاله: پژوهشی

- ارجاع APA مقاله

نظامی، مینا، حاج‌حسینی، منصوره، و فریدونی، سمیه. (۱۴۰۳). یادگیری تحول‌آفرین و بازسازی هویت: مطالعه پدیدارشناختی دانشجو مادران ایرانی. پژوهش‌های کیفی در علوم رفتاری، ۱۳(۱)، ۱۳۳-۱۵۰. <https://doi.org/10.22077/qrebs.2024.8049.1056>

نظامی، م.، حاج‌حسینی، م. و فریدونی، س. (۱۴۰۳). یادگیری تحول‌آفرین و بازسازی هویت: مطالعه پدیدارشناختی دانشجو مادران ایرانی. پژوهش‌های کیفی در علوم رفتاری، ۱۳(۱)، ۱۳۳-۱۵۰. <https://doi.org/10.22077/qrebs.2024.8049.1056>

مقدمه

تحولات فزاینده اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در کنار تعدد نقش‌ها، تغییر شیوه‌های تربیتی، تغییر نوع مشارکت زنان به‌خصوص مادران و بسیاری عوامل دیگر، باعث تعدد و تکثر منابع هویت‌ساز مادران شده است و اهمیت واکاوی مسیر یادگیری تحول‌آفرین آن‌ها در جریان هویت‌سازی را آشکارتر می‌سازد. این فرآیند، تأثیر بسزایی در آگاهی مادران به‌خصوص مادران تحصیل‌کرده داشته است، زیرا در مقیاس بزرگتری، درگیر تفاوت نقش زن مدرن با زن سنتی هستند و بسیاری از آن‌ها در تکاپوی یافتن کیستی خود و تفکر در جوانب مختلف زندگی و تحول خود هستند، اما متأسفانه بسیاری از آن‌ها با مسیر درست و مؤثر هویت‌یابی آشنا نیستند؛ البته در این میان زنانی هم هستند که با وجود ناملایمات و رخدادهای مختلف در زندگیشان، مسیر تحولی سودمندی داشته‌اند (Fadjukoff, 2007; Mezirow, 2003; Laney et al., 2015). بنابراین مقوله هویت‌سازی مادران و واکاوی مسیر یادگیری تحول‌آفرین آن‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

مادر شدن نشان‌دهنده یک انتقال مهم برای یک زن است؛ زمانی است که تعدادی از تغییرات شخصی، اجتماعی و بیولوژیکی قابل توجه همزمان با هم ظهور می‌یابند. در حالی که بچه‌دار شدن یک تجربه لذت‌بخش برای والدین است، ولی ممکن است دوره سختی نیز باشد، زیرا تغییری را به همراه دارد که نیازمند تغییر در نقش و مسئولیت مادر است (Taskin, 2007). یک مادر در فرآیند مادری خود، تجربی کسب می‌کند که یادگیری از این تجارب زیسته می‌تواند به رشد و تحول او کمک کند. باورهای معرفتی شخصی، باورهای فرد در مورد ماهیت و اکتساب دانش و نقش آن‌ها در فرآیند یادگیری، به کانون توجه روزافزون در تحقیقات اخیر تبدیل شده است. مطالعات نشان می‌دهد که باورهای معرفت‌شناختی و مسیر یادگیری تحول‌آفرین مادر نقش مهمی در رشد فکری آن‌ها و همچنین در یادگیری موضوعات خاص دارد (Hofer, 2007).

مادر شدن، یک رویداد اساسی زندگی و همچنین یک تغییر عمیق در وجود انسان است (Laney et al., 2015; Mayes et al., 2011). این دیدگاه را ارائه می‌دهند که مادر شدن باعث ایجاد تغییرات هویتی در زنان می‌شود، زیرا زنان با واقعیت‌های مادری روبه‌رو می‌شوند که در تقابل با ایده‌آل‌های مادری قرار دارد. این دیدگاه از تحقیقات انجام شده توسط Miller (2007) هم پشتیبانی می‌کند. به موجب آن، زنان زمانی که انتظارات یا "داستان‌های خوش‌بینانه‌شان" با تجربیات زیسته آن‌ها مغایرت داشت، احساس گناه یا سرزنش می‌کردند (ص. ۳۵۲). با این حال، آن‌ها نیز پیشنهاد کردند این احتمال وجود دارد که سایر عوامل، تأثیرات یا تجربیات ممکن است در فهم زنان از مادری تأثیر داشته باشد. هویت مثبتی که با مادر شدن می‌توان به آن دست یافت، نیاز به بازنگری در مورد معنای مادری دارد. تمرین مادری به تغییرات هویتی کمک می‌کند، به‌ویژه به این دلیل که زنان با واقعیت‌های مادری در کنار ایده‌آل‌های مادری روبه‌رو هستند. شناخته شدن به عنوان یک مادر و ایجاد هویت مادری، مستلزم ادغام ایده‌آل‌های درونی شده درباره این است که چگونه زنان اعتقاد دارند که باید با واقعیت زیسته مادری، مادر شوند (Choi et al., 2005).

Hine et al. (2019) پس از مصاحبه عمیق با ۱۷ مادر و تحلیل داده‌ها با روش داده بنیاد به این نتیجه رسیدند که این مادران، تعریف گسترده‌ای از مادر بودن خود داشتند و سلامت روان آن‌ها بسیار به خودپنداره‌شان بستگی داشت. یافته‌های آن‌ها نشان داد که ایجاد یک «هویت مثبت» جزء اصلی بهبود شخصی در نظر گرفته می‌شود و مادر شدن به زندگی معنا می‌بخشد و یک هویت ارزشمند را ارائه می‌دهد. نتایج تحقیقات Arden et al. (2022) در مورد هویت‌یابی ۴۲۹ مادر اسرائیلی دارای فرزندان ۳ تا ۶ سال نشان داد که آن‌ها در مادری خود به دنبال ارضای نیازهای روان‌شناختی و یافتن سبک پردازش هویت خود هستند که با شیوه‌های فرزندپروری آن‌ها رابطه داشت، یافته‌های آن‌ها نشان داد که ارضای نیازهای اساسی مادران، منابع درونی را برای کشف گزینه‌های هویتی موجود در اختیار آن‌ها قرار می‌دهد و خود سازماندهی بیشتر و توسعه هویت یکپارچه را تسهیل می‌کند. در مقابل، ناامیدی از نیازهای روان‌شناختی مادران، تأثیر کاهش انرژی بر مادران دارد.

مادری شامل رویدادهای مختلفی با یادگیری‌های متفاوت است که بازگشت به تحصیل یکی از رخدادهای تحول‌آفرین با پیامدهای گوناگون می‌باشد که واکاوی آن‌ها می‌تواند به رشد هویت مادران کمک کند (Hwang et al., 2022). از طرف دیگر، ما با جامعه‌ای روبه‌رو هستیم که در حال تحول گسترده است. یکی از این تحولات، تحول آموزشی زنان و مادران و حضور گسترده آن‌ها در عرصه‌های گوناگون جامعه است؛ تحولی که می‌تواند به بازسازی هویت آن‌ها کمک کرده و مسیر پیشرفت‌شان را هموار سازد (Liardi et al., 2022). نوع آموزش و تجربیاتی که بزرگسالان در طول زندگی شخصی و اجتماعی خود کسب کرده‌اند، زمینه‌ساز تغییر نگرش و هویت‌سازی آن‌ها است. یکی از نظریه‌هایی که فرآیند یادگیری بزرگسالان را تحلیل می‌کند، نظریه یادگیری تحول‌آفرین (Transformative Learning) جک مزیرو (Jack Mezirow) است که از اواسط دهه ۱۹۷۰ معرفی شد و در دهه‌های بعد گسترش پیدا کرد. پژوهش‌های Mezirow (1975) از مطالعات تجارب زانی که دوباره به تحصیل برگشتند آغاز شد. این پژوهش‌ها

سبب پیدایش نظریه تحول‌آفرین بود و از آن پس، پژوهش‌های زیادی در این حوزه شکل گرفت و حتی بر پژوهش‌های بیست سال بعد خود تأثیر گذاشته است. به طور کلی نظریه یادگیری تحول‌آفرین، بازنمایی تلاشی برای توضیح رشد و ادبیات آموزش بزرگسالان در مورد زنان و یادگیری دارای پیش‌فرض تحول‌آفرین است. یادگیری تحول‌آفرین، یک فرآیند است که از طریق آن افراد با زیر سؤال بردن مفروضات، دیدگاه‌ها، باورها و ارزش‌های قبلی خود، تفکر انتقادی خود را توسعه می‌دهند، بنابراین لنزهای جایگزین برای دیدن جهان را گسترش می‌دهند که در هویت‌سازی افراد به‌ویژه مادران نقش اساسی ایفا می‌کند (Paprock & Mezirow, 1991, 1992; Mezirow, 2000). از نظر Paul (2015)، تصمیماتی در زندگی وجود دارند که به نوعی زندگی را دستخوش تغییر و تحول می‌کنند مانند: مادر و دانشجو شدن. تصمیماتی از این دست، شامل "تجربه‌های تحول‌آفرین" است. به این معنا که در زمانی که ما انتخاب می‌کنیم به سادگی نمی‌دانیم که چگونه شرایط آینده را تجربه خواهیم کرد. نکته مهم این است که او ادعا می‌کند که برخی تجارب جدید ممکن است تحول‌آفرینی فردی باشند، به این معنی که ممکن است به یک "نوع جدید" با دیدگاه ذهنی و "هویت" متفاوت تبدیل شویم و یک خود آینده تغییر یافته داشته باشیم (Crone, 2020).

دنبال کردن تحصیل در عین انجام وظیفه به‌عنوان یک مادر، کار بسیار دشواری است. تربیت کودک، به عنوان یک شغل تمام وقت تلقی می‌شود و ممکن است پرداختن به آن برای زنان دانشجو بسیار سخت باشد به‌ویژه اگر فرزندشان، حاصل بارداری اول باشد (Cabaguing, 2017). مادران دانشجو، یک گروه رایج پساستی در محوطه‌های دانشگاهی هستند. در کل دنیا، تعداد مادرانی که در حین تشکیل خانواده در حال تحصیل هستند رو به افزایش است (Kensinger & Minnick, 2017). وقتی زنانی که مادر هستند انتخاب می‌کنند که در دانشگاه ثبت‌نام کنند، مجبور می‌شوند با هویت در حال تکامل خود دست و پنجه نرم کنند. Madden (2018) با مادران کم‌درآمدی که در کالج‌ها حضور داشتند مصاحبه کرد و دریافت که منظور مادران دانشجو از مادر خوب این بود که همیشه از نظر عاطفی و جسمی در دسترس فرزندان خود باشند، روشی از مادری فشرده. این نوع مادری می‌تواند باعث فشار بر روی زنانی شود که هویت‌های مختلفی مانند مادر، دانشجو یا کارمندی را تجربه می‌کنند و باید مسئولیت‌های متضاد را با هم هماهنگ کنند، بدون اینکه از تک تک آن‌ها منفعتی به دست بیاورند. یکی از مصادیق و منافع تحصیل مادران، درگیری آن‌ها در فرآیند یادگیری مستمر و مادام‌العمر است که از نظر Ardalan et al. (2020) موجب ایجاد نگرش‌های یادگیری باانگیزه، آشنایی با تغییرات و توجه به نیازهای فردی و گروهی در افراد می‌شود که قطعاً مادران نیز در فرآیند هویت‌سازی خود می‌توانند از آن بهره بگیرند. Garingan (2023) در پژوهش خود در مورد بررسی تجارب زیسته دانشجو-مادران به این نتیجه رسید که زندگی مادری و دانشجویی یک کار چالش‌برانگیز است. این مطالعه به تشریح موانع و راهکارهای مقابله با زندگی دانشجو-مادران پرداخته است. در این مطالعه موانع موجود مربوط به زمان، نگرش‌ها/باورها و خودارزشمندی/کارآمدی بررسی شدند.

برخی عوامل تحول‌آفرین، نقش بسزایی در بازگشت مادران به تحصیل دارند. برای مثال Akhavantfte & Rajabpour (2020) طی یک پژوهش کیفی عوامل و پیامدهای یادگیری تحول‌آفرین را به‌عنوان عوامل بازگشت زنان به تحصیل در ۱۵ دانشجوی زن بزرگسال بررسی کردند. یافته‌های پژوهش عواملی چون: احساس خلأ، از دست دادن یک عزیز، درگیر شدن در یک رابطه، طلاق و از دست دادن شغل را به‌عنوان مهم‌ترین دلایل بازگشت زنان به تحصیل و شکل‌گیری یادگیری تحول‌آفرین برشمردند. چهار زمینه رشد تفکر انتقادی، دگرگونی فرهنگی، عواطف و معنویت به‌عنوان پیامدهای یادگیری تحول‌آفرین در این پژوهش شناسایی شدند. Barati et al. پژوهشی گزارش کردند، تحصیل در دانشگاه با تغییرات اساسی در محیط، شیوه زندگی و روش یادگیری افراد همراه است که می‌تواند موقعیتی برای نوعی یادگیری عمیق به نام یادگیری دگرگون‌ساز یا تحول‌آفرین را موجب شود. پژوهش آن‌ها به‌منظور شناسایی پیامدها و فرآیندهای یادگیری دگرگون‌ساز در زنان دانشجو صورت گرفته است. Biasin & Evans (2019) راه‌هایی را که در آن زنان ۵۰ ساله در دو زمینه فرهنگی متفاوت بریتانیا و ایتالیا، نقاط عطف زندگی خود را روایت و به تصویر می‌کشند، روابط بین هویت، یادگیری و عاملیت را مورد پژوهش قرار دادند که از طریق کار، خانواده و تجربیات زندگی پدیدار می‌شوند. آن‌ها گزارش کردند که کسب دانش مستمر زنان و مادران، عامل بودن آن‌ها را افزایش می‌دهد تا در چالش مستمر با هویت خود باشند. در واقع در نقاط عطف این زنان، روایاتی از فهم‌ها و یادگیری‌های جدید وجود داشت که به آنان در مسیر زندگی و رشدشان آگاهی می‌بخشید. Motulsk et al. (2021) اشاره می‌کنند که هویت‌سازی، فرآیندی پویا و مادام‌العمر است و مستلزم کسب دانش و تجربه مستمر و مادام‌العمر نیز می‌باشد، آن‌ها یادگیری و توسعه هویت را فرآیندهای مادام‌العمر تبدیل شدن می‌دانند. ساخت خود (یا هویت‌سازی)، که مورد علاقه محققان و شاغلین در رشد بزرگسالان و یادگیری بزرگسالان است، فرآیندی مداوم است. این خود با تجربه زیسته در زمینه‌های ممتاز و ظالمانه هم شکل می‌گیرد و هم شکل می‌دهد.

پژوهش‌های داخلی دارای شکاف نظری عمیق در پرداختن به منابع و مسیرهای یادگیری تحول‌آفرین در هویت‌سازی مادران هستند زیرا

به نظریه‌های جدید یادگیری بزرگسالان جز در موارد پژوهشی محدود به طور مثال (Akhavantfti et al., 2020; Barari et al., 2019) استناد نکرده‌اند. از طرفی دیگر، پژوهش‌های روایتی توسط Rodgers & Scott (2008) نشان می‌دهد که از نسلی به نسل دیگر، تحول‌آفرینی‌های خاصی رخ می‌دهد که مدل بازسازی هویت آن‌ها را تعیین می‌کند. توجه بنیادین و اصولی به بازسازی هویت روایتی زنان و ایجاد مدل‌های مفهومی از ۳۰ سال پیش آغاز شده است، تعداد مدل‌ها محدود و معمولاً مربوط به فرهنگ‌های خاصی هستند و مدل‌هایی که هم ابعاد فردی و هم اجتماعی را در بازسازی هویت به‌خصوص بر اساس یادگیری تحول‌آفرین مد نظر قرار دهند جامعیت کافی به‌خصوص برای فرهنگ ایرانی ندارد. علاوه بر این، توجه بیشتر به پژوهش‌های فرهنگی و بین فرهنگی حول سازه هویت، آن هم با بهره‌گیری از طرح‌های پژوهشی کیفی همچون تحلیل روایت و پدیدارشناسی دیگر جنبه‌ای است که مطالعات بسیاری در سطح جهانی بر ضرورت آن تأکید داشته‌اند (Damon & Malin, 2020; Malin et al., 2014; McAdams, 2011). از این رو مطالعه حاضر سعی دارد با بررسی روایت مادران در حال تحصیل و تحلیل و تفسیر آن‌ها به پرسش‌های زیر پاسخ دهد: هم‌زمانی مادری و بازگشت به تحصیل چه چالش‌ها و فرصت‌هایی را برای یک مادر به منظور بازسازی هویت خود در سایه یادگیری تحول‌آفرین فراهم می‌کند؟ نگرش یک مادر به واسطه افزوده شدن تجربیات دانشجویی و تحصیل و یادگیری بیشتر نسبت به خود، مادری و دنیا چیست و چه برهم‌کنشی بر بازسازی هویتش دارد؟ فرآیند کسب یادگیری تحول‌آفرین در مادر دانشجو و نحوه تعامل او با تجارب و یادگیری‌ها چگونه اتفاق افتاده است و نقش آن بر هویت مادر چیست؟

روش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و راهبرد پدیدارشناختی انجام شده است. اصل اساسی در این پژوهش کیفی مانند سایر طرح‌های کیفی آن است که مصاحبه‌گر با استفاده از سؤال‌های باز و جامع، در مسیر واکاوی دیدگاه فرد نسبت به موضوعی خاص حرکت کند و پس از جمع‌آوری پاسخ‌ها و دیدگاه‌های آن‌ها، از طریق روش‌های تحلیلی به کدبندی معنایی داده‌ها می‌پردازد (Mohammadpour, 2012). شرکت‌کنندگان در این پژوهش از بین مادران مجرد و متأهل در حال تحصیل در مقاطع کاردانی تا دکتری از شهرهای مختلف ایران در سال ۱۴۰۲ بودند و معیار گزینش، مادری بودن که در سن بزرگسالی بین ۲۰ تا ۵۰ سالگی بعد از مادر شدن، تصمیم به ادامه تحصیل در یکی از مقاطع آموزش عالی گرفته‌اند. روش انتخاب شرکت‌کنندگان در این پژوهش، نمونه‌گیری هدفمند توأم با روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی بود و مصاحبه‌ها در بستر گوگل میت بین ۷۰ تا ۹۰ دقیقه برای هر فرد اجرا شد و به مدت ۵ ماه ادامه یافت.

تعداد شرکت‌کنندگان در این پژوهش مبتنی بر اصل اشباع تعیین شد. به این شکل که اشباع در بیستمین مصاحبه اتفاق افتاد، زمانی پژوهشگر به این نتیجه می‌رسد که مصاحبه‌ها و جمع‌آوری داده کافی است که احساس کند داده‌ها تکراری شده‌اند که این مرحله را نقطه اشباع می‌نامند (Charmaz, 2011). در جدول شماره ۱، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان ارائه شده است. داده‌های پژوهش به روش تحلیل مضمون، تجزیه و تحلیل شدند. تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش، فرآیندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند. تحلیل مضمون، صرفاً روش کیفی خاصی نیست بلکه فرآیندی است که می‌تواند در اکثر روش‌های کیفی به کار رود (Braun & Clark, 2021). در مطالعه حاضر مطابق با روش تحلیل مضمون، ابتدا مضامین پایه استخراج شدند و سپس با طبقه‌بندی آن‌ها، مضامین سازمان‌دهنده و فراگیر شناسایی شدند.

در پژوهش حاضر از مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. مطابق نظر (Giorgi & Giorgi, 2003)، مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته و سؤال‌های باز پاسخ، جزئیات بیشتری را در مورد تجارب شرکت‌کنندگان بازگو و برجسته می‌کند. تحقیق حاضر در استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته به‌گونه‌ای بوده که محقق رفتار خود را طوری تنظیم نموده که بتواند از طریق ایجاد احساس امنیت و اعتماد، صمیمیت لازم را برای یک کنش متقابل فراهم آورد و از طرفی آن‌ها را مطمئن سازد که اطلاعات دریافتی از آن‌ها محرمانه خواهد ماند و همچنین قبل از شروع مصاحبه از تک‌تک آن‌ها بابت ضبط و ثبت اطلاعات اجازه گرفته شد. سؤال‌های مصاحبه با مطالعه پیشینه نظری و تجربی پژوهش و همچنین مشورت با متخصصان فعال در زمینه پدیده مورد بررسی تدوین شدند. با مطالعه جامع پیشینه‌های نظری و تجربی درباره مادری، دانشجویی، بازسازی هویت و یادگیری تحول‌آفرین، سؤال‌های جامعی با تکیه بر تمامی ابعاد احتمالی تأثیرگذار بر بروز این مشکل طراحی شد و مبنای مصاحبه با اعضای نمونه قرار گرفت. شایان ذکر است سؤال‌های بعد از طراحی اولیه در اختیار استادان راهنما و مشاور قرار گرفت و پس از تأیید نهایی آن‌ها و همچنین اعمال نظرات و اصلاحات‌شان، فرم نهایی مصاحبه طراحی شد. سؤال‌های اصلی شامل پرسش از تجربه زیسته مادر از مادری و زندگی دانشجویی و تغییر نگرش او پس از ورود به دانشگاه بود. برای تأیید فرم نهایی مصاحبه‌ها، با حضور استاد راهنما، یک مصاحبه آزمایشی با اولین مشارکت‌کننده اجرا شد و پس از اخذ بازخوردهای استاد راهنما، خط مشی مصاحبه‌های بعدی

شفاف‌تر تنظیم شد. پس از تأیید فرم نهایی مصاحبه، زمان مصاحبه‌ها با هر شرکت‌کننده تعیین شد و در زمان مورد نظر، بعد از احوال‌پرسی با هر مادر-دانشجو و بیان هدف مطالعه، صدای ایشان از طریق گوشی موبایل ضبط و در کنار آن حالات و زبان بدن روی برگه ثبت شد. بعد از اتمام جلسه مصاحبه، محقق به فایل‌های ضبط شده گوش داده و جمله به جمله آن‌ها را یادداشت و در صورت لزوم حالات بدن آن‌ها را نیز به یادداشت‌ها اضافه کرده است.

از آنجا که هدف مطالعه حاضر توصیف یادگیری تحول‌آفرین و بازسازی هویت مادر-دانشجوها بود، از روش تحلیل داده‌های پدیدارشناسی توصیفی کلایزی (Morrow et al., 2015) استفاده شد. این روش از هفت مرحله تشکیل شده است. بر این اساس، در پژوهش حاضر ابتدا متن رونویسی شده هر مصاحبه چندین بار خوانده شد تا مفهومی از کل متن فهمیده شود. در مرحله دوم، عبارات و جملات مهم مرتبط با تجربه افراد از مادر-دانشجویی، از متون رونویسی شده استخراج شد. در مرحله سوم، فرموله کردن معانی انجام شد که طی آن مفهوم عبارات مهم توضیح داده شد. در مرحله چهارم، همه معانی فرموله شده در مقوله‌هایی که ساختار منحصر به فردی از خوشه‌های مضمون هستند گروه‌بندی شدند. در مرحله پنجم، خوشه‌های مضمون با هم ادغام شدند تا سازه‌های مضمون مجزا را تشکیل بدهند. با ادغام همه مضمون‌های این مطالعه در همدیگر، ساختار کلی پدیده مورد نظر استخراج شد. در مرحله ششم، تقلیل یافته‌ها انجام شد که به واسطه آن توصیفات زائد، نامناسب و اغراق‌آمیز از کل بخش حذف شد. اصلاحاتی نیز انجام شد که رابطه بین خوشه‌های مضمون و مضمون‌های استخراج‌شده از آن‌ها را روشن سازد و شامل حذف بعضی از ساختارهای مبهم و دو پهلو می‌شد که توصیف جامع را تضعیف می‌کردند. در نهایت، اعتباریابی نتایج انجام شد و یافته‌ها به اطلاع شرکت‌کنندگان رسانده شد و آن‌ها صحت نتایج و مطابقت با تجربیات خود را تأیید کردند.

به منظور ارزیابی صحت پژوهش، از روش بازبینی توسط همکاران و مشارکت‌کنندگان استفاده شد. در بازبینی توسط همکاران، با برخی افراد که در زمینه روش‌های تحقیق کیفی تجربه و تخصص کافی داشتند ارتباط برقرار شد و از این طریق، مشورت‌هایی درباره طرح تحقیق، جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها با آن‌ها به عمل آمد. در بازبینی به‌وسیله شرکت‌کنندگان نیز متن مصاحبه‌ها، کدگذاری‌ها و تحلیل‌های حاصل از مصاحبه‌ها در اختیار چند نفر از مصاحبه‌شوندگان قرار گرفت تا پس از بازبینی، اصلاحات لازم را اعمال کنند، که بیشتر آنان از روند کار ابراز رضایت کردند. برای ارزیابی پایایی پژوهش نیز از روش کدگذاری متن سه مصاحبه به‌وسیله سه فرد ناشناس خارج از پژوهش، استفاده شد. نتیجه این که بین کدگذاران ۸۵ درصد توافق حاصل گردید و ثبات نسبی پاسخ‌ها تأیید شد.

جدول ۱: اطلاعات جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان

کد مصاحبه‌شونده	سن مادر	وضعیت تأهل	مقطع در حال تحصیل	شغل	تعداد و سن فرزندان	محل سکونت	محل تحصیل
P1	۳۹	متاهل	دکتری روان‌شناسی	مشاور و مدرس	دختر ۱۴ و پسر ۱۰ ساله	تهران	آزاد تهران مرکز
P2	۴۰	متاهل	کارشناسی علوم تربیتی	خانه‌دار	دختر ۹ و ۱۶ ساله	ابه‌ر (استان زنجان)	آزاد ابهر
P3	۴۲	متاهل	دکتری روان‌شناسی	آموزگار	دختر ۱۱ و ۱۵ ساله	همدان	روزانه تهران
P4	۲۳	متاهل	کاردانی آموزش ابتدایی	خانه‌دار	دختر ۳ ساله	روستای عمیدآباد (ابه‌ر)	آزاد ابهر
P5	۲۸	متاهل	کارشناسی ارشد روان‌شناسی	کارمند شهرداری	پسر ۵ و ۱۰ ساله	رشت	مؤسسه آزاد رشت
P6	۳۳	متاهل	کارشناسی حسابداری	آنلاین شاپ	پسر ۸ و ۱۲ ساله و دختر ۴ ساله	تهران	علمی کاربردی تهران
P7	۵۰	مطلقه	کارشناسی کوچینگ	مشاور کسب و کار	پسر ۴۰ ساله و دختر ۳۴ ساله	تهران	علمی کاربردی تهران
P8	۳۲	متاهل	دکتری تاریخ	خانه‌دار	دختر ۶ و پسر ۴ ساله	تهران	آزاد تهران مرکز
P9	۴۹	متاهل	کاردانی کوچینگ	آرایشگر	پسر ۲۷ و دختر ۱۹ ساله	اصفهان	مؤسسه آزاد تهران

ادامه جدول ۱: اطلاعات جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان

کد مصاحبه شونده	سن مادر	وضعیت تأهل	مقطع در حال تحصیل	شغل	تعداد و سن فرزندان	محل سکونت	محل تحصیل
P10	۵۰	متاهل دو بار ازدواج کردند	دکتری مدیریت	مدیر عامل و صاحب مزون عروس	دختر ۲۳ و ۲۴ ساله و پسر ۱۴ ساله	تهران	مؤسسه آزاد تهران
P11	۴۱	متاهل	کاردانی کسب و کار	شغل پاره وقت کوچینگ	پسر ۱۵ و ۱۹ ساله	تهران	علمی کاربردی تهران
P12	۳۲	متاهل	ارشد مخاطرات محیطی	پاره وقت در آتش‌نشانی	پسر ۵ ساله	کرج	روزانه تهران
P13	۴۴	متاهل	کارشناسی مترجمی زبان	مربی ورزش	پسر ۲۳ و دختر ۱۷ ساله	ساری	پیام‌نور ساری
P14	۳۰	متاهل	دکتری مدیریت دولتی	خانه‌دار	پسر ۶ و دختر ۳ ساله	کرج	روزانه تهران
P15	۴۰	متاهل	دکتری رسانه	خبرگزاری خارجی	دختر ۱۲ ساله	تهران	روزانه تهران
P16	۴۰	متاهل	دکتری معماری	دکوراسیون داخلی	دختر ۱۲ و ۱۴ ساله	تهران	آزاد تهران جنوب
P17	۳۱	مطلقه	کارشناسی حسابداری	پاره وقت شغل آزاد	پسر ۱۳ ساله	ابهر	آزاد ابهر
P18	۴۳	متاهل	دکتری بهداشت حرفه‌ای	معاون دانشگاه	دختر ۷، ۱۳ و ۱۶ ساله	تهران	روزانه تهران
P19	۴۸	متاهل	دکتری روان‌شناسی	مشاور	دختر ۲۵ و پسر ۱۸ ساله	تهران	آزاد بوشهر
P20	۴۴	مطلقه	دکتری روان‌شناسی	معلم و مشاور	دختر ۱۸ ساله	ابهر	روزانه تهران

یافته‌ها

در پاسخ به سؤالات مطرح شده در پایان مقدمه پژوهش، تعداد ۹۵ کد اولیه با احتساب کدهای تکراری از پاسخ‌های دانشجو مادران استخراج شد و در مراحل بعدی این کدها به ۵۱ مضمون پایه، ۶ مضمون سازمان‌دهنده و ۲ مضمون فراگیر تبدیل شدند. جزئیات هر یک از مضامین یاد شده در جدول شماره ۲ آورده شده است.

جدول ۲: نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱	در اولویت بودن آموزش	شوق یادگیری	یادگیری مستمر
۲	علاقه به مطالعه		
۳	علاقه و انگیزه درونی به تحصیل		
۴	افزایش روحیه جستجوگری و تحقیق		
۵	ترغیب به پژوهشگری	جستجوی دانش و تجربه	یادگیری مستمر
۶	جستجوی کاربرد علم در زندگی		
۷	کاربرد دانش در فرزندپروری		
۸	نیاز به دانش بیشتر		
۹	مهارت‌آموزی مداوم		
۱۰	عدم درک توسط اساتید		
۱۱	منابع ناکافی دانشگاه	بازبینی چالش‌ها و موانع	بازاندیشی در تجارب، نقش‌ها و روابط
۱۲	افزایش استرس از طرف اساتید		
۱۳	سخت‌گیری اساتید		
۱۴	بی‌ربط بودن دروس به اهداف		

ادامه جدول ۲: نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱۵	چالش با همسر		
۱۶	عدم برخورداری از حمایت خانواده		
۱۷	رفع محدودیت	بازبینی چالش‌ها و موانع	
۱۸	مسئولیت زیاد خانه		
۱۹	بهبود مدیریت بحران		
۲۰	تغییر نگاه به رنج و مشکلات		
۲۱	تأیید و تشویق خانواده		
۲۲	حمایت همسر	برخورداری از حمایت بیرونی	
۲۳	حمایت والدین		
۲۴	حمایت فرزندان		
۲۵	افتخار فرزند به مادر فعال		
۲۶	نگرش مثبت خانواده به مادر تحصیل کرده		
۲۷	رابطه بهتر با فرزند		
۲۸	در اولویت بودن فرزندان	بازبینی نقش مادری	
۲۹	چالش با مادری قبل تحصیل		
۳۰	افزایش رضایت از مادری		
۳۱	بهبود تعریف مادری		
۳۲	مادر بهتر شدن		
۳۳	عدم رضایت از خانه‌داری		
۳۴	تعویق تحصیل بابت فرزند		
۳۵	کاربرد تحصیل در فرزندپروری		
۳۶	افزایش انگیزه زندگی		
۳۷	رسیدن به معنای زندگی		
۳۸	حس خوشایند دکتر شدن	بازاندیشی در تجارب، نقش‌ها و روابط	
۳۹	ارتقای ویژگی‌های انسانی و خودسازی		
۴۰	اخذ تأیید دیگران		
۴۱	آرامش درونی		
۴۲	استقلال مالی		
۴۳	یافتن مسیر شغلی		
۴۴	یافتن جایگاه واقعی		
۴۵	افزایش روحیه جستجوگری		
۴۶	کاهش افسردگی و مشکلات روحی		
۴۷	تمرکز بر خود		
۴۸	مادر بهتر شدن		
۴۹	اعتماد به نفس و کارایی		
۵۰	استقلال فردی	کسب تجارب موفق و معنادار	
۵۱	برنامه‌ریزی		

مضمون فراگیر اول: یادگیری مستمر

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که تقریباً تمام مادران با شوق و عشق فراوان بیان می‌کردند که به یادگیری و آموزش و کسب تجارب جدید بسیار علاقه دارند و هنگام بیان این جملات، اغلب آن‌ها با شور و حرارت صحبت می‌کردند و می‌گفتند که ما مدام دنبال یادگیری چیزهای جدید هستیم و هرگز آن را متوقف نخواهیم کرد. این مضمون فراگیر به نوبه خود از ترکیب ۲ مضمون سازمان‌دهنده شوق یادگیری و جستجوی دانش و تجربه و چند مضمون پایه مطابق جدول ۲ تشکیل شده بود که نمونه‌ای از نقل قول شرکت‌کنندگان در ادامه ذکر می‌شود:

۱. شوق یادگیری: مادرانی که در حال ادامه تحصیل بودند در روایات خود در مصاحبه‌های پژوهش حاضر، مکرراً شوق و علاقه خود را به تحصیل و علم‌آموزی و کسب تجارب نو بیان کردند. شرکت‌کننده شماره ۱۸ که بعد از اتمام دکتری باز هم قصد داشت در یک رشته دیگر در مقطع کارشناسی تحصیل کند گفت: «کلاً تو مجردی مدام درس می‌خوندم و سرم تو درس و کتاب بود و کلاس‌های تقویتی می‌رفتم. درس انتخاب خودم بود و همیشه شاگرد اول بودم و حتی تو پیش دانشگاهی، رتبه ۱ تهران بودم... من همیشه در حال تحصیل بودم چون آموزش، اولویتم هست».

۲. جستجوی دانش و تجربه: مادران در مصاحبه‌هایشان، خود را افرادی جستجوگر معرفی کردند و تجربه‌اندوزی مداوم را دوست داشتند. تقریباً همه مادران در حال تحصیل در این پژوهش بارها به این مطلب اشاره کردند و بسیار از این قضیه خرسند بودند. مادر شماره ۵ (P5) «من به واسطه کلاس‌ها و درس‌هایی که خوندم مدام با مطالب و طرز فکرهای جدید آشنا می‌شدم و می‌رفتم در موردش تحقیق کنم و چیزی جدید یاد بگیرم».

مضمون فراگیر دوم: بازاندیشی در تجارب، نقش‌ها و روابط

این یافته مطابق جدول شماره ۲ دارای چند مضمون پایه و چهار مضمون سازمان‌دهنده با عناوین بازبینی چالش‌ها و موانع، برخورداری از حمایت بیرونی، بازبینی نقش مادری و کسب تجارب جدید و معنادار بود که در ادامه نمونه‌ای از نقل قول شرکت‌کنندگان ذکر می‌شود.

۱. بازبینی چالش‌ها و موانع: یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که مادران در حال تحصیل در این پژوهش به‌واسطه نقش پر مسئولیت مادری و عهده‌داری وظایف دانشجویی، درگیر موانع و چالش‌های زیادی بودند. آن‌ها در خلال بازگویی روایت‌هایشان، گفتگوی ذهنی‌شان با چالش‌ها، ترس‌ها و موانع را بازگو می‌کردند، به طوری که برخی توانسته بودند راه‌حلی داشته باشند و برخی که تعدادشان کم بود هنوز سردرگم بودند. شرکت‌کننده ۱۷ (P17) که مادری مطلقه بود با درد بیان کرد «زندگی من پر از مشکلات بوده و هست. اما با خودم می‌گم بهتره پاشم به کاری بکنم و سریع به غصه هام پایان میدم». بسیاری از شرکت‌کنندگان هم اعلام کردند که رویکردشان به رنج‌های زندگی متفاوت شده و به برخی رنج‌ها توجهی ندارند و دنبال حل مسأله هستند. مقوله بازبینی چالش‌ها، خود از مفاهیم زیادی تشکیل شده بود که در ادامه به آن‌ها پرداخته می‌شود. برخی مادران اعلام کردند که دانشگاه برای آن‌ها یک سری چالش و مانع ایجاد کرده بود مانند عدم درک شدن توسط اساتید، داشتن اساتید سخت‌گیر و افزایش استرس از طرف اساتید. به طور مثال شرکت‌کننده شماره ۱۲ (P12) بیان کرد «استادای ما که میدونن ما بچه داریم باید امتیاز بیشتری به ما بدهند مثلاً به جلسه به حق غیبتمون در کلاس‌ها اضافه کنند ولی خب مدام دارن استرس وارد می‌کنند و می‌گن بیشتر از ۳ جلسه حق غیبت ندارید و منم عصبانی می‌شوم اما الان که با شما صحبت می‌کنم به ذره خیالم راحت شد که میشه بالاخره خواند».

۲. برخورداری از حمایت بیرونی: مادران در حال تحصیل در این پژوهش در خلال بیان روایات خود به خانواده خود و حمایت‌های دریافتی از آن‌ها اشاره می‌کردند. البته در این بین، مادرانی هم بودند که حمایت مورد نظرشان مهیا نبود که در قسمت چالش‌ها و موانع به آن پرداختیم. مادرانی که مورد حمایت خانواده خود بودند، اغلب والدین یا یک والد خود را از زمان کودکی، پیگیر و دلسوز و حمایت‌گر می‌دانستند و اشاره می‌کردند که والدینشان به درس و مطالعه آن‌ها اهمیت می‌دادند. تعدادی هم به همسرانشان اشاره داشتند که حمایت عالی یا نسبی فراهم کرده‌اند. بعضی مادران گزارش کردند که فرزندان، به ما بابت اهل مطالعه و دانش بودن افتخار می‌کنند. این فرزندان اغلب دارای جنسیت دختر بودند و این مورد برای مادران، دلگرم‌کننده بود. این زیر طبقه خود دارای مفاهیمی بود همچون تأیید و تشویق خانواده، حمایت فرزندان، حمایت همسر، افتخار فرزندان به مادر تحصیل کرده و برخورداری از نگرش مثبت فرزندانه خانواده نسبت به مادر در حال تحصیل. به طور مثال شرکت‌کننده شماره ۱۳ (P13) بیان کرد: «من خیلی زیاد درس خوان بودم و تنها علاقه‌ام درس خواندن بود. و خب اون موقع واقعاً اطلاعات کم بود من حتی نمی‌دانستم ازدواج چیه و چه مفهومی داره و من رو در سن ۱۴ سالگی به عقد آقای درآوردن که الان همسرمه و خیلی هم دوستش دارم و زندگی خیلی خوبی هم دارم خداروشکر. ولی خب همسر من اون موقع خیلی من رو ساپورت کرد و گفت که من اصلاً مانع درس خوندم نمیشم». مادر شماره ۱۵ (P15) گفت: «هن از اول ازدواج با همسر چالش‌های خاصی نداشتم. ما از نظر فرهنگی خانواده‌هامون خیلی شبیه هم بودن و به قراری که با هم گذاشتیم این بود که مسائلمون رو با هم حل کنیم و در کل مشکل خاصی با هم در این ۱۵ سال نداشتم».

۳. بازبینی نقش مادری: در پژوهش حاضر، مادران در حال تحصیل با فراوانی بسیار بالا به فرآیند مادری و فرزندپروری خود اشاره کردند. اغلب آن‌ها فرزندان‌شان را در اولویت دانستند و بابت آن‌ها در برهه‌ای از زمان، تحصیل خود را در مقطعی خاص متوقف کردند. مادران مصاحبه شونده به طور مستقیم یا غیرمستقیم به تعریف خود از مادری می‌پرداختند و تفاوت این تعریف و نگرش در طول زمان از مجردی تا مادری در حال تحصیل را بیان می‌کردند. این زیر طبقه دارای مفاهیم مهمی بود از جمله رابطه بهتر با فرزند که به طور مثال در روایات مادر

شماره ۲۰ (P20) می‌توان دید: «من در دوره ارشد با عذاب وجدان دانشگاه می‌رفتم اما در دوره دکتری با اینکه باز هم چند شب از دخترم دور میشدم اما پذیرفته بودن که کنار تربیت اصولی او می‌توانم خودم را هم در اولویت قرار دهم و اتفاقاً این طرز فکر باعث شد، حساسیت‌های من از رو دخترم برداشته باشم و بتوانم بهتر درکش می‌کنم... فقط خدا میدونه چقدر الان از رابطه‌ام با دخترم راضی‌ام اصلاً قابل مقایسه با مقطع قبلی نیست... البته من به خودم تو دوره قبلی الان حق میدم، چون آدم‌ها با همین اشتباهاتشون رشد می‌کنند».

۴. کسب تجارب موفق و معنادار: طبق یافته‌های پژوهش حاضر، مادرانی که در حال تحصیل بودند، به واسطه برخورداری از موهبت و منافع مادری و تحصیلات، پیامدهای مثبت زیادی را گزارش دادند که به علت مشابهت زیاد برخی مفاهیم، برخی از آن‌ها با هم ادغام شد و در مجموع به شکل‌گیری مقوله کسب تجارب موفق و معنادار منجر شد که خود از مؤلفه‌های سرمایه‌های روان‌شناختی می‌باشد. مصاحبه‌شوندگان، پیامدها و تجارب موفق زیادی را بیان کردند که در ادامه به چند مورد از آن‌ها اشاره می‌شود. شرکت‌کننده شماره ۲ (P2) گفت: «آدم وقتی تو خونه است انگیزه‌ای نداره که، زندگی فقط این نیست که غذا بپزی، ظرف بشوری. دوست داشتیم تو اجتماع باشیم. الانم دوست دارم که ادامه بدم. دنبالش هستم که ادامه بدم. الان واقعاً انگیزه‌ام برای رشد خیلی زیادتر شده». مادر شماره ۷ (P7) بیان کرد: «هنوز جایگاه اصلیم رو پیدا نکرده بودم و از طرفی کنجکاویم رو پاسخ میداد. از یه جایی بچه‌هام باعث رشدم شدن. من کلاً آدمی هستم که حتی از بچه کوچیک هم یاد می‌گیرم».

بحث

هدف از پژوهش حاضر مطالعه پدیدارشناسانه تجربه زیسته مادر-دانشجویان ایرانی در جهت توصیف نحوه استفاده آن‌ها از منابع تحول‌آفرین در جهت بازسازی هویت بود. یافته‌های پژوهش نشان دادند که مادر-دانشجویان با شوق یادگیری بالا، جستجوی مستمر دانش، بازبینی چالش‌ها و موانع، برخورداری از حمایت بیرونی، بازبینی در نقش مادری و کسب تجارب جدید و معنادار می‌توانند در بازسازی هویت خود، نقش فعال و مؤثری داشته باشند.

یافته اول در قالب مضمون فراگیر اول، به توجه مادران دانشجویان به یادگیری مادام‌العمر یا مستمر اشاره می‌کند. پژوهش‌های زیادی در حوزه یادگیری تحول‌آفرین بزرگسالان در مورد یادگیری مستمر یا مادام‌العمر وجود دارد. برخی از این پژوهش‌ها در کتابی به نام "هویت و یادگیری مادام‌العمر" از Motulsky et al. (2021) خلاصه شده است. آن‌ها اشاره می‌کنند که هویت‌سازی، فرآیندی پویا و مادام‌العمر است و مستلزم کسب دانش و تجربه مستمر و مادام‌العمر نیز می‌باشد. آن‌ها یادگیری و توسعه هویت را فرآیندهای مادام‌العمر تبدیل‌شدن می‌دانند. این خود با تجربه زیسته در زمینه‌های ممتاز و ظالمانه هم شکل می‌گیرد و هم شکل می‌دهد. ساختن هویت به‌عنوان یادگیرندگان مادام‌العمر مجموعه‌ای روشن‌گر و متنوع از تحقیقات تجربی و مقالات روایی در توسعه هویت، رشد بزرگسالان و یادگیری بزرگسالان است. مطابق نظر پژوهشگران مذکور که مطابق بر یافته‌های پژوهش حاضر می‌باشد، ترویج تأمل و تحقیق در تقاطع هویت و یادگیری بزرگسالان در هر نقطه از طول زندگی بزرگسالان و در هر فضایی که یادگیری رخ می‌دهد تأثیرگذار و ضروری است (Motulsky et al., 2021). در پژوهش حاضر، مطابق با یافته‌های کتاب مذکور، مادران در حال تحصیل با مطالعه مداوم در زندگیشان، معنای مجددی به زندگیشان می‌بخشیدند. آن‌ها بیان کردند که دانشگاه برای آن‌ها فرصتی را ایجاد کرده است که مطالعه و تحقیق را متوقف نکنند و حس کنند هنوز هم در حال کاوش و فعالیت‌های معنادار هستند. در واقع خودهای مختلفی در فرد هست که ممکن است در تضاد با هم باشند اما یادگیری مستمر در شکل تحول‌آفرین، به کسب معرفت و دانش مادران کمک می‌کند و آن‌ها می‌توانند هویت‌های متناقض خود را منسجم سازند (Motulsky et al., 2021). برخی مادران در پژوهش حاضر با ادامه تحصیل در دانشگاه، می‌خواستند به فکر نیازهای پیش‌بینی‌ناپذیر آینده خود باشند. در واقع آن‌ها، بازگشت به تحصیل خود را فرصتی می‌دیدند برای ادامه هدفمند، انتقادی و ارزیابانه یادگیری تا بتوانند آینده روشنی داشته باشند. از جمله پژوهش‌هایی که یافته فوق را حمایت می‌کند، پژوهش Wightman & Mority (2021) می‌باشد که نتیجه گرفتند یادگیری مادام‌العمر و مستمر می‌تواند با نیازهای آینده و شرایط تغییر یافته مادران جوان هماهنگ باشد. یافته‌ها حاکی از آن است که برنامه‌های یادگیری غیررسمی که به خوبی به نیازهای فوری مادران جوان پاسخ می‌دهند، می‌توانند از انزوای اجتماعی مادران جوان جلوگیری کنند.

یافته دوم پژوهش در قالب مضمون فراگیر، بازاندیشی در تجارب، نقش‌ها و روابط بود. مادران این پژوهش به دفعات مختلف ابراز می‌کردند که نگرش آن‌ها بعد مادری و بازگشت به تحصیل، نسبت به بسیاری از مسائل تغییر کرد. به طور مثال آن‌ها بعد مادری، مسئولیت‌پذیرتر و تاب‌آورتر شدند و رنج‌های زندگی برایشان ابعاد جدیدی به خود گرفت و بازنگری‌های زیادی در ذهنشان داشتند. بسیاری از آن‌ها در فرآیند بازگشت به تحصیل بیان کردند که اکنون نگاه جدیدی به مادری دارند، اولویت‌بندی آن‌ها تا حدی تغییر کرده، در روابط

خود و تعدیل یا تعمیق آن‌ها تجدید نظر کرده‌اند و سعی نموده‌اند نوع نگاهشان به شکست‌ها، موفقیت‌ها و تجارب گذشته تا حال را ارزیابی کنند و در صورت نیاز تغییر دهند. آن‌ها حتی نسبت به آینده، دید و نگرش جدید پیدا کرده بودند. درون‌نگری و خودشناسی‌شان را افزایش می‌دادند تا ارزش‌ها و رسالت خود را بهتر و درست‌تر کشف کنند و گاهی اشاره به فراروی از خود داشتند. به طور مثال به رسالت و نقش والای خود در جامعه فکر می‌کردند. مادری شامل رویدادهای مختلفی با یادگیری‌های متفاوت می‌باشد که بازگشت به تحصیل یکی از رخدادهای تحول‌آفرین با پیامدهای گوناگون می‌باشد که واکاوی آن‌ها می‌تواند به رشد هویت مادران کمک کند (Hwang et al., 2022). از نظر Liardi et al. (2022) نوع آموزش و تجربیاتی که بزرگسالان در طول زندگی شخصی و اجتماعی خود کسب کرده‌اند، زمینه‌ساز تغییر نگرش و هویت‌سازی آن‌ها است و ما در این پژوهش دیدیم که تحصیل به خاطر نوع تعامل مادر با اساتید، هم‌کلاسی‌ها و دانش و تجربه و روابط موجود دارای منابع معرفتی مختلف برای مادران بود که به آن‌ها بینشی در جهت بازنگری می‌داد و البته در موارد محدودی هم به آن‌ها استرس وارد می‌کرد تا در مورد زندگی، تحصیل در عین مادری و پیشبرد اهدافشان تجدید نظر کنند. علاوه بر تمام موارد بالا، پژوهش‌های متعددی از این محور کشف شده در پژوهش حاضر (بازاندیشی در تجارب، نقش‌ها و روابط) حمایت می‌کند که اصولاً سن بزرگسالی نسبت به سنین دیگر، قابلیت‌های بالایی برای بازنگری و معناسازی مجدد و هویت‌سازی مؤثر دارد. به نظر می‌رسد که دوره بعد نوجوانی، حوزه قابل توجهی برای توسعه هویت باشد (Kroger, 2007). مطابق برخی پژوهش‌ها در حوزه یادگیری تحول‌آفرین (Cranton, 2023; Paprock & Mezirow, 1991, 1992; Mezirow, 2000) مادران تحصیل کرده به علت نقش محوری خود در ساختن جامعه‌ای پویا و تربیت نسلی کارآمد، نیاز دارند تا با زیر سؤال بردن مفروضات، دیدگاه‌ها، باورها و ارزش‌های قبلی خود، تفکر انتقادی خود و لنزهای جایگزین برای دیدن جهان را گسترش و خودکارآمدی خود را افزایش دهند. یافته‌های پژوهش حاضر نیز نشان داد مادران دانشجو در طول تحصیل خود تلاش کردند نگاه خود را نسبت به یادگیری‌های پیشین و پیش رو تغییر دهند و یا تجدیدنظر کنند و در سایه امیدواری، هدفمندی و توجه به علاقه و رسالت شخصی توانسته بودند مسیر رو به رشدی را دنبال کنند. این مادران در جریان تحول خود، روایت‌هایی داشتند که توجه اصولی به آن‌ها می‌تواند عواملی را آشکار سازد که زیربنای خودراهبری و سازندگی فردی و اجتماعی آن‌ها است. به طور مثال مطابق نظر (Khanzadeh & Mirzaei, 2017) برخورداری مادران از حمایت و هم‌اندیشی خانواده در رشد مادران و افزایش حرمت‌نفس در خود و فرزندانشان و ایجاد یادگیری‌های سازنده و تحول‌آفرین بسیار مؤثر می‌باشد. ترکیب تجارب تحول‌آفرین با فرآیند هویت‌یابی زنان می‌تواند یک "خود آینده" مؤثر ایجاد کند (Carter & Grover, 2015).

نتیجه‌گیری

به طور خلاصه می‌توان گفت که مادران در حال تحصیل پژوهش حاضر، بر اساس اصل یادگیری مستمر و مادام‌العمر، جریان یادگیری و پیشرفت را ادامه‌دار و راهگشا می‌دانند و در این جریان برای رسیدن به مادری کارآمد از نگاه خود و جامعه، تلاش می‌کنند از طریق بازاندیشی در تجارب، نقش‌ها و روابط، از یادگیری تحول‌آفرین خود نهایت استفاده را ببرند تا بتوانند چالش‌های هویتی را مدیریت کرده و نهایتاً با ترکیب مادری و تحصیل بتوانند برای خود، خانواده و دنیای اطرافشان سودمند باشند و از فرصت‌های هر دو نقش در جهت کارآمدی فردی و اجتماعی بهره‌جویند. در واقع آن‌ها با ترکیب یادگیری مستمر و بازاندیشی در نگرش‌ها، نقش‌ها و روابط می‌کوشند تا در فرآیند پویای ساخت و بازسازی هویت موفق شوند و به چشم‌اندازهای سازنده خود دست یابند.

محدودیت‌ها

در پژوهش حاضر، محقق با محدودیت‌هایی مواجه بود مانند ترس شرکت‌کنندگان از بازگو کردن تجارب شخصی و اشاره به مشکلات درون خانواده به علت وجود باورهای منفی همسر یا خانواده و نهایتاً اینکه تجربه محقق به خاطر مادر-دانشجو بودن خود نیز می‌توانست سوگیری ایجاد کند و محقق بسیار تلاش کرد تا این مسأله را به حداقل برساند.

پژوهش‌های آینده

انجام مطالعات طولی با هدف بررسی هویت‌سازی مادران قبل تحصیل، در حین تحصیل و پس از فارغ‌التحصیلی، بررسی بازسازی هویت مادران در نقش‌های دیگر به غیر از تحصیل مانند شاغل بودن، عضویت در انجمن‌های اجتماعی مختلف یا سایر موارد، بررسی هویت‌سازی مادران در رده‌های سنی مختلف مانند مقایسه مادران نوجوان، مادرانی در اوایل بزرگسالی (پیش‌بزرگسالی) و اواسط بزرگسالی یا میانسالی و

استفاده از ترکیب روش‌های کمی و کیفی پیرامون عنوانی مشابه برای رسیدن به درک جامع‌تری از فرآیند هویت‌سازی مادران پیشنهاد می‌شود.

تعارض منافع

نویسندگان مقاله هیچگونه تعارض منافی را گزارش نکرده‌اند.

References

- Akhavantfte, M., & Rajabpour Azizi, Z. (2020). The identification of transformational learning factors and consequences: The factors of women returning to education. *Journal of Woman Cultural Psychology*, 11(42), 47-61. <https://sanad.iau.ir/en/Journal/jwc/Article/920415>
- Ardalan, A., Abdolmaleki, J., Ahmadi, M., Heidari Sureshjani, N., & Amani, M. (2020). The role of information literacy in teachers' lifelong learning Smart schools in the fifth district of Tehran. *Quarterly Journal of New Thoughts on Education*, 16(3), 117-143. https://journal.alzahra.ac.ir/article_5003.html?lang=en
- Arden, A., Katz, I., & Slobodin, O. (2022). Psychological need-based experiences as energizing processes for mothers' identity formation. *Journal of Child and Family Studies*, 32(9), 2573-2587. <https://doi.org/10.1007/s10826-022-02258-5>
- Barari, R., Akhavantafti, M., & Mohsenpour, M. (2019). A survey of personal and social dimensions of transformative learning in female students. *women s studies (Sociological & Psychological)*, 17(4), 163-188. <https://doi.org/10.22051/jwsp.2020.30469.2171>
- Biasin, C., & Evans, K. (2019). Agency, identity and learning at turning points in women's lives. *European Journal for Research on the Education and Learning of Adults*, 10(1), 47-63. <https://doi.org/10.3384/rela.2000-7426.rela915>
- Braun, V., & Clarke, V. (2021). *Thematic Analysis: A practical guide*. SAGE Publications Ltd. <https://uwe-repository.worktribe.com/output/9004204>
- Cabaguing, A. M. (2017). Motherhood and 'studenthood': The lived experiences of college student mothers in Samar State University. *International Review of Social Sciences*, 5(3), 213-219. https://www.researchgate.net/publication/336074262_Motherhood_and_'Studenthood'_The_Lived_Experiences_of_College_Student_Mothers_in_Samar_State_University
- Carter, M., & Grover, V. (2015). Me, my self, and I (T). *MIS quarterly*, 39(4), 931-958. <https://www.jstor.org/stable/26628658>
- Charmaz, K. (2011). *Grounded theory methods in social justice research*. In N. K. Denzin, & Y. S Lincoln (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research* (pp. 359-380). Thousand Oaks, CA SAGE. - References - Scientific Research Publishing. (n.d.). <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=975630>
- Choi, P., Henshaw, C., Baker, S., & Tree, J. (2005). Supermum, superwife, supereverything: performing femininity in the transition to motherhood. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 23(2), 167-180. <https://doi.org/10.1080/02646830500129487>
- Cranton, P. (2023). *Understanding and promoting transformative learning*. Jossey-Bass. <https://doi.org/10.4324/9781003448433>
- Crone, K. (2020). Personal identity, transformative experiences, and the future self. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 20(2), 299-310. <https://doi.org/10.1007/s11097-020-09699-7>
- Damon, W., & Malin, H. (2020). *The development of purpose: An international perspective*. In L. A. Jensen (Ed.), *The Oxford handbook of moral development: An interdisciplinary perspective* (pp. 110-127). Oxford University Press. <https://psycnet.apa.org/record/2019-45854-007>
- Fadjukoff, P. (2007). Identity formation in adulthood. *ResearchGate*. https://www.researchgate.net/publication/242112023_Identity_Formation_in_Adulthood
- Garingan, E. G. (2023). Bottles and books: Life as a student-mother. *London Journal of Research In Humanities and Social Sciences*, 23(10), 21-28. <https://journalspress.com/bottles-and-books-life-as-a-student-mother/>

- Giorgi, A. P., & Giorgi, B. M. (2003). The descriptive phenomenological psychological method. *In American Psychological Association eBooks* (pp. 243-273). <https://doi.org/10.1037/10595-013>
- Hine, R. H., Maybery, D. J., & Goodyear, M. J. (2019). Identity in personal recovery for mothers with a mental illness. *Frontiers in Psychiatry, 10*, 89. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2019.00089>
- Hofer, B. K. (2007). Personal epistemology and culture. *In Springer eBooks* (pp. 3-22). https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6596-5_1
- Hwang, W. Y., Choi, S. Y., & An, H. J. (2022). Concept analysis of transition to motherhood: A methodological study. *Korean Journal of Women Health Nursing/Yeoseong Geon'gang Ganho Hag'hojeji/Yeoseong Geon-gang Ganho Hakoeji, 28*(1), 8-17. <https://doi.org/10.4069/kjwhn.2022.01.04>
- Kensinger, C., & Minnick, D. J. (2017). The invisible village: An exploration of undergraduate student mothers' experiences. *Journal of Family and Economic Issues, 39*(1), 132-144. <https://doi.org/10.1007/s10834-017-9535-6>
- Hossein Khanzadeh, A. A., & Mirzaei, F. (2017). The role of family cohesion and parent-child interaction in explanation student's self-esteem. *Quarterly Journal of New Thoughts on Education, 13*(1), 115-136. <https://doi.org/10.22051/jontoe.2017.14031.1673>
- Kroger, J. (2007). *Identity development adolescence through adulthood*. Thousand Oaks, CA Sage - References - Scientific Research Publishing. (n.d.). <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2463198>
- Laney, E. K., Hall, M. E. L., Anderson, T. L., & Willingham, M. M. (2015). Becoming a mother: The influence of motherhood on women's identity development. *Identity, 15*(2), 126-145. <https://doi.org/10.1080/15283488.2015.1023440>
- Liardi, V., Gammage, K., Deck, S., & Hall, C. (2022). Exercise identity and its relation to self-presentation concerns in males and females. *Research Quarterly for Exercise and Sport, 94*(3), 707-714. <https://doi.org/10.1080/02701367.2022.2047151>
- Madden, M. (2018). Illuminating low-income pregnant and parenting student mothers' experiences with community college. *Equity & Excellence in Education, 51*(3-4), 378-395. <https://doi.org/10.1080/10665684.2019.1571463>
- Mayes, R., Llewellyn, G., & McConnell, D. (2011). "That's who I choose to be": The mother identity for women with intellectual disabilities. *Women S Studies International Forum, 34*(2), 112-120. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2010.11.001>
- McAdams, D. P. (2011). Narrative identity. *In Springer eBooks* (pp. 99-115). https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7988-9_5
- Mezirow, J. (2000). *Learning to Think like an Adult. Core Concepts of Transformation Theory*. In J. Mezirow, & Associates (Eds.), *Learning as Transformation. Critical Perspectives on a Theory in Progress* (pp. 3-33). San Francisco, CA Jossey-Bass. References- Scientific Research Publishing. (n.d.). <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1211188>
- Mezirow, J. (2003). Transformative learning as discourse. *Journal of Transformative Education, 1*(1), 58-63. <https://doi.org/10.1177/1541344603252172>
- Miller, T. (2007). "Is This What Motherhood is All About?": Weaving experiences and discourse through transition to first-time motherhood. *Gender & Society, 21*(3), 337-358. <https://doi.org/10.1177/0891243207300561>
- Mohammadpour, A. (2012). *Qualitative research method, anti-method, steps and practical procedures in qualitative methodology, first and second volumes*. Sociologists Publishing House. <https://www.gisoom.com/book/1889909/>
- Morrow, R., Rodriguez, A., & King, N. (2015). Colaizzi's descriptive phenomenological method. *The Psychologist, 28*(8), 643-644. <https://eprints.hud.ac.uk/id/eprint/26984/1/Morrowetal.pdf>
- Motulsky, S. L., Gammel, J. A., & Rutstein-Riley, A. (2021). *Identity and lifelong learning: becoming through lived experience*. https://www.google.com/books/edition/Identity_and_Lifelong_Learning/ZC4PEAAAQBAJ
- Paprock, K. E. (1992). Mezirow, Jack. (1991). Transformative dimensions of adult learning. San Francisco: Jossey-Bass, 247, pages. 29-95. *Adult Education Quarterly, 42*(3), 195-197. <https://doi.org/10.1177/074171369204200309>
- Paul, L. (2015). Transformative experience: Replies to pettigrew, barnes and campbell. *Philosophy and Phenomenological Research, 91*(3), 794-813. <https://doi.org/10.1111/phpr.12250>

- Rodgers, C. R., & Scott, K. H. (2008). *The development of the personal self and professional identity in learning to teach*. In *Handbook of research on teacher education* (pp. 732-755). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203938690-85/development-personal-self-professional-identity-learning-teach-carol-rodgers-katherine-scott>
- Taskin, L. (2007). *Obstetrical and gynecological nursing (6th ed.)*. Sistem Ofset Matbaacılık. <https://www.jainstationery.com/index.php?route=product/category&path=212&srsId=AfmBOoq-gLJvDa4m38k5rQcl4LBWpSGDo6ZPbsIQnfrfklSiwwgyDtR>
- Wightman, L., & Moriarty, B. (2012). Lifelong learning and becoming a mother: Evaluation of the young parents program. *International Journal of Lifelong Education*, 31(5), 555-567. <https://doi.org/10.1080/02601370.2012.700645>